

e-ISSN: 2630-6417

International Journal of
Social, Humanities and
Administrative Sciences
(JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8 Issue: 57
Year: 2022 October
Pp: 1362-1376

Arrival
05 August 2022
Published
25 October 2022

Article ID
64880
Article Serial Number
11

DOI NUMBER
<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.64880>

How to Cite This Article
Camgöz, A., Yıldırım, D. &
Kahya, H. (2022). "Türkiye'de
İlkokul Düzeyinde Öğretim
Liderliği Konusunda Yazılmış
Lisansüstü Tezlerin
İncelenmesi", Journal of
Social, Humanities and
Administrative Sciences,
8(57):1362-1376

International Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.
This journal is an open access,
peer-reviewed international
journal.

Türkiye'de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Examination of Graduate Thesis Writed on Primary School Level Education in Turkey

Ahmet Camgöz Deniz Yıldırım Hilmi Kahya

Okul Müdürü., MEB, Antalya, Türkiye
Okul Müdürü., MEB, Antalya, Türkiye
Okul Müdürü., MEB, Antalya, Türkiye

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin incelenmesidir. Araştırma evrenini, Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın web sitesinde yer alan 2001-2021 yılları arasında Türkiye'de öğretim liderliği konusunda yazılmış ve erişime açık olan izinli 87 adet lisansüstü tez oluşturmaktadır. Çalışmada ölçüt örnekleme yöntemine göre örnekleme seçimi yapılmıştır. Bunun için ilk olarak ulaşılan 87 adet tez örnekleme grubuna göre ayrıntılandırılmış ve sadece ilkökul düzeyinde yürütülen 14 adet tez bu çalışmanın örnekleme grubunu oluşturmuştur. Türkiye'de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin yayınlandığı yılı, üniversitesi, enstitüsü, anabilim dalı, araştırmanın deseni, araştırmanın örnekleme grubunun büyüklüğü ve türü, verilerin toplandığı bölge, araştırmacı ve danışmanın cinsiyeti ve unvanı açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada yöntem olarak doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular yüzde ve frekanslara dayalı olarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucuna göre; yazılan 14 tezin yüksek lisans düzeyinde olduğu, doktora düzeyinde hiç çalışma yapılmadığı, yürütülen tez çalışmalarının en fazla 2019 yılında yapıldığı, tezlerde kullanılan yöntem olarak tamamında nicel yöntem seçildiği, tezlerin enstitülere göre dağılımları incelendiğinde en fazla tezin Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapıldığı, tezlerin büyük çoğunluğuna Doktor Öğretim Üyesi unvanında bulunan öğretim üyelerinin danışmanlık yaptığı, tezlerde örnekleme grubu türü olarak en fazla öğretmenlerin seçildiği, Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde bulunan üniversitelerde bu konu ile ilgili hiç çalışma yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretim Liderliği, Öğretimsel Liderlik, İlkokul, Lisansüstü Tez

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the postgraduate theses on teaching leadership at primary school level in Turkey. The research population consists of 87 postgraduate theses on the subject of teaching leadership in Turkey between the years 2001-2021, which are available on the website of the Higher Education Council Publication and Documentation Department. In the study, sample selection was made according to the criterion sampling method. For this purpose, 87 theses, which were reached first, were separated according to the sample group and 14 theses, which were carried out only at primary school level, formed the sample group of this study. In this research, which aims to examine the postgraduate theses written on teaching leadership at primary school level in Turkey in terms of the year of publication, university, institute, department, research design, size and type of the sample group of the research, the region where the data were collected, the gender and title of the researcher and consultant, document analysis was used as a method. The findings obtained in the study were analyzed based on percentages and frequencies.

According to the results of the research; The 14 theses written were at the master's level, there were no studies at the doctoral level, the most thesis studies were conducted in 2019, the quantitative method was chosen as the method used in all the theses when the distribution of the theses according to the institutes is examined, it is seen that the most theses were made in the Institute of Educational Sciences, and the majority of the theses were Doctorate Education. It has been concluded that the faculty members who have the title of "member" provide consultancy, that most teachers are selected as the sample group in the theses, and that no studies have been conducted on this subject in universities in the Mediterranean and Black Sea regions.

Keywords: Instructional Leadership, Primary School, Postgraduate Thesis

1. GİRİŞ

Eğitim, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren süregelen bir olgudur. Daha önceleri eğitim doğal ortamlarda farkında olmadan gerçekleşirken insanoğlunun yerleşik hayata geçmesi ile beraber eğitim sistemli ve resmi kurumlar aracılığı ile yapılmaya başlanmıştır (Yörük ve Akdağ, 2010). İlk yıllarda tapınaklarda verilmeye başlanan eğitim zamanla sistematik bir hal alarak okullar aracılığı ile verilmeye başlandı. Okulları diğer kurumlardan ayıran en önemli özellik, onların gerçekleştirmeyi planladığı belli amaçları olan toplumsal bir girişim olmasıdır (Aydın, 2010). Okullarda yapılan çalışmalara bakıldığında öğretim ve öğrenme faaliyetleri ilk sırada yer alırken diğer bütün faaliyetler ise öğretim ve öğrenmeden sonra önem teşkil etmektedir (Hoy & Hoy, 2013)

Temel eğitimde okul öncesi eğitimden sonra en önemli eğitim basamağı ilkökuldür. İlkokul toplumdaki tüm bireylerin sahip olması beklenen bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmayı amaçladığı için parasız ve zorunludur (Çınar, 2008). İlkokulların 1739 sayılı Milli Eğitim Temel kanununda belirtilen amaç ve görevlerini yerine getirebilmesi oldukça önemlidir. Okulun belirlenen hedef ve amaçlarına ulaşmasında en büyük sorumluluk, eğitim öğretim sürecinin etkili bir şekilde yönetilmesinden sorumlu olan okul yöneticilerine düşmektedir (Sağır ve Memişoğlu, 2013).

Okul müdürleri okullarında planlamadan öğretim sürecinin verimli bir şekilde yönetimine, okulun çıktılarında kaynakların teminine, okulun gelişiminden okul kültürünün oluşturulmasına gibi pek çok şeyden sorumludur (Şişman, 1996).

Başarılı ve etkili okulların müdürlerinin liderlik özelliklerini belirlemek için birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmalarda öğretim lideri okul müdürlerinin davranışları okulun başarısının en temel etkenlerinden biri olduğu görülmüştür (Şişman, 2016).

Sadioğlu, Çatıkkaş ve Korkmaz'a (2014) göre öğretim liderliği, öğretmenlerin kendilerini mutlu ve huzurlu hissettikleri, performanslarının en üst seviyede olduğu bir eğitim ortamı oluşturmak, başarılı çocuklar yetiştirmek ve okulun bulunduğu çevreye yararlı, faydalı bir yapı olmasını sağlamaktır. Harchar ve Hyle'e göre (1996) öğretim liderliği konusunda yapılan akademik çalışmalar (i) *öğretim liderlerinin özellikleri*, (ii) *öğretim liderlerinin görevleri*, (iii) *öğretim liderliğine ilişkin modeller* olmak üzere üç başlık altında toplandığı görülmektedir (Şişman, 2018)

Yapılan literatür taramasında Türkiye'de öğretim liderliği alanında birçok çalışma yapılmasına karşın ilkököl düzeyinde öğretim liderliği alanında sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu çalışma Türkiye'de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği alanında yapılan çalışmaların genel görünümünün ortaya konulması, sonuçlarının daha anlamlı olarak yorumlanması, bu çalışmadan sonra yapılacak araştırmalara kaynak teşkil etmesi ve araştırmacılara araştırma konusu belirleme sürecinde rehberlik etmesi açısından önemlidir.

1.1. Öğretim Liderliği

Öğretim liderliği, 1980'li yılların başlarından itibaren batılı ülkelerdeki etkili ve başarılı okullarda yapılan araştırmalar neticesinde ortaya çıkan bir kavramdır. Etkili ve başarılı okul olarak ifade edilen bu kurumların mükemmelliğinin altında liderlik kavramının önemli bir etken olduğu görülerek, bu okulların yöneticilerinin liderlik özelliklerini araştırmak için birçok çalışma yapılmıştır. Öğretim liderliği kavramının genel olarak tanımlamak gerekirse okul müdürünün, öğretmenlerin ve denetçilerin okulun paydaşlarını etkilemede göstermiş olduğu etki ve davranışlar olarak tanımlanabilir (Şişman, 2018). Öğretim liderliği kavramı ile ilgili yapılan çalışmalarda araştırmacılar arasında farklı tanımlamalara rastlanmaktadır.

De Bevoise'ye (1984) göre öğretim liderliği, okul müdürünün öğrencilerin başarılı olması için bizzat kendisinin sergilediği davranışlar veya okul çalışanların sergilemesini sağladığı davranışların bütünüdür. Burnett ve Pankake'ye (1990) göre öğretim liderliği, okulun eğitsel amaçlarına ulaşabilmesi için öğretmen kadrosunun gizli güçlerinin ortaya çıkarılması ve bunun öğretim sürecinde süreklilik arz etmesidir.

Gümüşeli'ye (2001) göre öğretim liderliğini diğer liderlik türlerinden ayıran en önemli tarafı öğrenme, öğretme süreçleri üzerine odaklanmasıdır. Öğretim liderliği öğretmen, öğrenci, müfredat programı ve öğretim süreçleri ile yakinen ilgilenmeyi gerektiren bir alandır.

Yukarıda öğretim liderliği ile yapılan tanımlamalara bakıldığında etkili ve başarılı okul olmak için öğretim liderliğinin sadece okul müdürünün tekelinde olmadığı, eğitim öğretimden sorumlu tüm örgüt üyeleri tarafından bu sorumluluğun paylaşılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

1.2. Öğretim Liderinin Özellikleri

Yukarıdaki bölümde öğretim liderinin tanımları ve öğretim liderini diğer liderlik türlerinden ayıran özellikler üzerinde durulmuştur. Bu bölümde öğretim liderinin özellikleri üzerinde durulacaktır. Özden'e (2005) göre öğretim liderlerinin başlıca özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Öğrenmenin kalıcı ve daha etkin olması için birden fazla öğretim yöntem teknik ve strateji kullanılmasını teşvik eder.
- ✓ Öğretim sürecinden sorumlu paydaşları hizmetiçi eğitimlere yönlendirerek mesleki ve kişisel gelişimlerini arttırmasını teşvik eder.
- ✓ Okulun lideri olarak öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların çözümünde başvuracakları ilk kişidir.
- ✓ Okulun hedeflerine ulaşabilmesi için öğretmenlerle beraber öğretim yöntem ve stratejilerini değerlendirir.
- ✓ Öğrencilerde başarılı ve kalıcı bir öğrenmenin gerçekleşmesi için öğretimden sorumlu tüm paydaşlarla sürekli iletişim halinde bunarak onlara yardımcı olur.
- ✓ Sistematik bir şekilde sınıf ziyaretlerini gerçekleştirir ve ziyaretler sonrası öğretmenlere öğretim sürecindeki faaliyetler hakkında yapıcı geri bildirimler verir.
- ✓ Eğitim öğretim sürecini denetleyerek öğrencilerde kalıcı öğrenme gerçekleşmesi için öğretmenlere rehberlik eder.

- ✓ Öğretim yöntem teknik ve stratejileri konusunda öğretmenlere rehberlik yaparken onların görüş ve önerilerini de önemser.
- ✓ Müdür odasında vakit geçirmek yerine kurumda görünür ve ulaşılabilir olmak adına eğitim ortamlarını dolaşarak öğretime yönelik önerilerde bulunur.
- ✓ Eğitim öğretim faaliyetleri ve öğrencilerin başarı durumlarını değerlendirmek için yüzyüze toplantılar yaparak karşılıklı bilgi alış verişini sağlar. Ayrıca bu süreçte öğretmenlere hem rehberlik yapar hem de geribildirimler verir.
- ✓ Okul müdürü klasik eski tip bir yönetici olmaktan ziyade kurumun hedeflerine ulaşması için uğraşan öğretim lideri olarak düşünülebilir.

Aksoyalp'e göre (2010) 21. yüzyıl öğretim lideri okul müdürleri okulun amaçlarını çağın ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirebilmek için gelecek yüzyılın ihtiyaç duyduğu özelliklere sahip olmalıdır.

1.3. Okullarda Öğretim Liderliği

Cuban'a (1985) göre 1980'li yıllara kadar bürokratik işleri yürüten kişi olarak görülen okul müdürleri 1980'li yıllardan sonra öğretim lideri olarak görülmeye başlanmıştır (Daşkın, 2019). Eğitim örgütlerinin en temel üyesi öğretim faaliyetlerini fiilen yürüten öğretmenlerdir. Öğretmenler eğitim örgütlerinin hedeflenen başarıya ulaşmalarında büyük önem taşırlar. Eğitim örgütlerinin temel dinamiğini oluşturan öğretmenlerin desteği olmadan başarıya ulaşmak mümkün değildir. Öğretim lideri okul müdürü başarıya öğretmenlerle ile işbirliği yaparak ulaşılabilirliğinin farkında olan kişidir (Kocabaş, 2006; akt. Oğuz, 2015).

Mükemmel okullar olarak adlandırdığımız okullar öğrencilerin başarısı için öğretime elverişli fiziksel ortam ve öğretim için gerekli tüm araç gereç desteğini sağlayarak öğrencilerin hem bilişsel hem de duygusal gelişimlerini sağlar (Özdemir ve Sezgin 2002). Şüphesiz ki bir okulu mükemmel yapan okul müdürünün öğretim lideri olup olmamasıdır.

Okul müdürlerinin başarılı bir yönetici olmaları için öğretim lideri özelliklerini taşıyor olması gerekir. Okul müdürünün okuldaki öğretim faaliyetlerine ayırmış olduğu zaman, onun öğretim lideri özelliğini taşıyor olmasının göstergelerinden biridir. Kısacası öğretim lideri bir okul müdürü zamanının ve enerjisinin büyük bir bölümünü okuldaki eğitim öğretim faaliyetlerinin planlanması, izlenmesi ve denetlenmesine ayırmalıdır (Ada ve Küçükali 2006).

Özden'e (2005) göre öğretim lideri okul müdürlerinin bulunması gereken yer geniş makam odaları değil, sınıflar, koridorlar ve okul bahçesidir. Okul müdürü bu alanlarda bulunarak hem okul da görünür olduğunu hem de öğretmen ve öğrencilere kurumda nelerin daha önemli olduğu mesajını vermektedir.

1.4. Öğretim Liderliğinin Boyutları

Öğretim liderliği tanımında olduğu gibi öğretim liderliğinin boyutları ve işlevleri konusunda da araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarda benzerlikler olmakla birlikte farklı açıklamaların da mevcut olduğu görülmektedir. Şişman'a (2018) göre öğretim liderliğinin boyut ve işlevleri bazı yazar ve araştırmacılar tarafından aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

Weber (1989) öğretim liderliğinin,

- ✓ Okulun misyonunu açıklama,
- ✓ Okulda verimli bir okul iklimi oluşmasını sağlama,
- ✓ Öğretimden sorunlu kişileri gözlemleyerek, geri dönütler verme,
- ✓ Öğretim sürecini ve müfredatı yönetme,
- ✓ Öğretim müfredatının çıktıları ölçmek olmak üzere beş boyutunun olduğunu belirtmiştir.

Blank (1987) ise öğretim liderliği boyutlarını,

- ✓ Öğretimin düzenlenmesi,
- ✓ Öğretmenlerin geliştirilmesi,
- ✓ Okul aile işbirliğinin sağlanması,
- ✓ Planlamanın öğretmenlerle beraber yapılması,

- ✓ Okul müdürlerinin otoriteye sahip olması,
- ✓ Amaçlarda profesyonelliği yakalama olarak altı başlık altında açıklamıştır.

Araştırmacılar tarafından yapılan yukarıdaki sınıflandırmalardan da anlaşılacağı üzere okul müdürlerinin öğretim lideri olabilmeleri için en başta bazı bilgi temelleri ve becerilere sahip olması ve okullarda bir öğretim liderlerine has davranışları sergilemesi gerekir. Okul yöneticilerinin en başta eğitim felsefesinin farkında olarak öncelikle yönetim alanındaki değişimler ve toplumsal alandaki değişimlerin farkına varmaları, program geliştirme ve değerlendirme alanlarında yeterliliğe sahip olmaları gerekir. Ayrıca okul yöneticileri yönetim alanıyla ilgili en başta iletişim, insani ilişkiler, çatışma yönetimi, problem çözme, amaç belirleme, planlama ve değerlendirme gibi becerilere sahip olmalıdır (Şişman, 2018).

1.5. Öğretim Liderinin Davranışları

Öğretim lideri olan okul müdürlerinin sergilemeleri beklenen başlıca davranışlar şunlardır:

1.5.1. Okulun Vizyon ve Misyonunun Yönetilmesi

Eğitim örgütü açısından vizyon, kurumun gelecekte var olmayı hedeflediği yere bakış açısını ifade eder. Kısacası örgütün gelecekte ulaşacağı ideal durum olarak ifade edilebilir (Özdemir, 2000). Misyon ise örgütün varlık sebebi olup, gerçekleştirmesi gereken temel görevidir.

Öğretim lideri okul müdürleri eğitim kadrosunu etkileyerek onlara yön gösterici olmalıdır. Okul müdürleri okulun ulaşmak istediği hedeflerine erişebilmek için bir strateji geliştirerek, okulun vizyon ve misyonunu belirlemeli, bunun bütün kurum çalışanları, öğrenciler, öğretmenler, veliler ve toplum olarak benimsenmesini sağlamalıdır. Aynı zamanda okul müdürleri kurumun vizyon ve misyonuna erişebilmesi için paydaşların enerji ve dinamizmini harekete geçirmelidir. Belirlenecek olan bu vizyonun sadece öğretmenler tarafından bilinmesi yeterli olmadığı gibi eğitim çalışanları ile toplumun bütünleşmesini sağlanarak eğitimin tüm paydaşlarının katılımı ile belirlenmelidir. Eğitim kurumunun vizyon ve misyonun belirlenmesi kurumda gerçekleştirilecek olan bütün etkinlik ve faaliyetlere yön verir (Şişman, 2018).

Hallinger ve Murphy'e (1985) göre, bir okul müdürünün öğretim liderliği davranışlarından en önemlilerinin biri de okulun amacını tanımlamaktır. Öğretim liderlerinin genel olarak okulun erişmeye çalıştığı hedeflerle ilgili bir vizyona sahip olduğu belirtilir. Okulun misyonunu tanımlama, okulun genelinde yapılan farklı faaliyetleri bütünlük sağlamak açısından birbirine bağlayan paylaşılmış amaçlar duygusu oluşturarak, bu vizyonu öğretmenler ve öğrencilere anlatmayı gerektirir.

Öğretim lideri bir okul müdürü ders yılı boyunca öğretmenlerle eğitim, öğretim ve bütçeleme ile ilgili olarak periyodik toplantılar yaparak onların görüş ve eleştirilerini dinleyerek okulun amaçlarının anlaşılmasını sağlayabilir. Amaçların anlaşılmasında formal ve informal iletişim yöntemlerini kullanabilir (Gümüşeli, 1996b).

1.5.2. Okul Programının ve Öğretimin Yönetilmesi

Başaran'a (1993) göre eğitim örgütlerinin varoluş nedeni eğitimin amaçlarına göre öğrencileri yetiştirmektir. Öğrenciler ise okulun öğretim programına göre yetişir. Bir okulun eğitim programı bir bakıma o kurumun üretim planlamasıdır. Diğer bir deyişle eğitim programı ve öğretimin yönetilmesi demek okulu yönetmek demektir (Gümüşeli, 1996b).

Genel olarak bir okulda müdürün eğitim programını yönetmesi denilince öğretimle ilgili her türlü kaynak ve materyallerin sağlanması anlaşılır. Bu tür okullarda okul müdürü kaynak sağlayıcı olarak görülür. Ancak kaynak sağlamak okul programının yönetilmesinin bir parçası olmakla beraber yeterli değildir. Oysa bir okulda okul müdürünün belki de en önemli görevlerinden birisi eğitim programının işleyişini yönetmektir. Syfarth'a (1999) göre okullarda eğitim programı hazırlanırken aşağıdaki soruların cevaplanması gerekir.

- ✓ Öğrenciler mezun olduklarında veya bir üst kademeye geçtiklerinde neleri yapabilmelidirler?
- ✓ Hali hazırdaki eğitim programı öğrencilerin istenilen bilgi, beceri ve davranışları kazanmalarını sağlamakta mıdır?
- ✓ Öğrencilerin mevcut eğitim programının kazanımlarını öğrenip öğrenmediğini nasıl ölçebiliriz?
- ✓ Öğretmenler öğrencilerin bir konu ile alakalı öğrenmelerini arttırabilmek için neler yapabilir?
- ✓ Eğitim programının içeriğinin öğretilmesinden sorumlu öğretmenlerin öğrencilerde istenilen kazanımları kazandırabilmek için ek olarak hangi hazırlıkları yapmalıdırlar?

Ülkemizde okul programları daha önceden hazırlanmıştır. Ancak her okul kaliteli eğitim verebilmek için okul programları belli bir seviyede değiştirilebilir olmalıdır. Eğitimde başarıyı yakalayabilmek için her şeyin önceden

planlaması gerekir. Bu sebeple her okul müdürü ders yılı başlamadan önce ayrıntı bir yıllık çalışma planı veya faaliyet programı hazırlamalıdır. Hazırlanan bu okul programı eğitimin tüm paydaşlarının ve çağın gereksinimlerini karşılayacak düzeyde olmalıdır. Bir okul programının başarılı olması okuldaki diğer programlar ile uyumlu ve eşgüdümlü olmasına bağlıdır. Okulda programlar arası uyum ve eşgüdümü sağlayacak olan kişi de okul müdürüdür (Akgün, 2001).

Okul müdürü aynı zamanda okul programı ve öğretimle ilgili gerekli tüm basılı materyalleri, eğitim teknolojilerini, fiziksel ve finansal kaynakları temin ettiği gibi öğretim faaliyetlerine de bizzat katılmalıdır (Şişman, 2018).

Öğretim lideri bir okul müdürü günün büyük bir kısmını programa ve öğretim faaliyetlerine ayırmalıdır. Evrak işlerini öğrenciler evlerine gittikten sonra yapmalıdır. Çünkü öğretim saatlerinde evrak işleriyle uğraşmak yerine öğretim işlerine zaman ayırmak müdürü daha etkili yapacaktır. Eğitim öğretim faaliyetlerinin ve programın denetlenmesi açısından etkili bir okul müdürü günlük 5-15 dakika arası her sınıfı izleyerek günlük 5 ila 7 sınıfı ziyaret edebilir. Yapılacak olan bu sınıf denetimleri bir taraftan öğretmenleri desteklemek diğer taraftan öğrencileri çeşitli yönleriyle tanımak açısından öğretim lideri okul müdürlerine önemli katkı sağlar (Gümüşeli, 1996b).

1.5.3. Öğrenci Gelişiminin Değerlendirilmesi

Okullardaki yapılan bütün faaliyetler öğretme ve öğrenme süreçlerinin etkili ve verimli olmasına yöneliktir. Bu iki sürecin verimli olmasından okul müdürleri sorumludur. Okul müdürünün en önemli görevlerinden biri de okulun amaçlarının sınıf içi faaliyetlere yansıtılmasını sağlamaktır. Ayrıca, öğretim lideri okul müdürleri öğrencilerle formal ve informal olarak iletişim kurarak onlara hem rol model olmalı hem de öğretmenler gibi öğretim kaynağı olmalıdır (Şişman, 2018). Okul müdürlerinin kurumda görünür ve ulaşılabilir olması, öğrencilerle daha verimli iletişim kurmaları son derece önemlidir. Ayrıca Okul müdürleri okulun amaçlarının sınıf uygulamalarına yansıtılmasını sağlamak için dersin hedefleri ile okulun amaçlarını bütünleştirme görevini gerek formal gerekse informal şekilde sınıf ziyaretleri yaparak sağlamalıdır. Okul müdürünün sınıf ziyaretleri sonrası öğretmenlere geri dönütler vermesi öğretim sürecinin kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır (Gümüşeli, 1996a).

Bu davranış boyutu kapsamında okul müdürleri öğrencilerin gelişim ve başarı durumlarını sürekli bir takım ölçme araçları ile ölçerek öğrencilerin durumlarını izlemekte ve değerlendirmektedir. Ölçme sonuçlarına göre program ve öğretim süreçlerinin güçlü ve zayıf yönleri tespit edilerek gerekli iyileştirmeler yapılmalıdır. Öğrencilerin başarı durumlarının ölçülmesinin yanında, öğrencilerin okula devamı, okulu terk eden öğrenci sayıları, mezun öğrencilerin bir üst kademede hangi tür eğitim kurumuna devam ettiği gibi konularda istatistikler tutularak ortaya çıkan sonuçlar öğretmenler toplantılarında tartışılmalıdır. Bu başlık altında öğretim lideri okul müdürlerinin yapması gereken diğer bir davranış öğrencilerin başarı durumları hakkında hem öğretmenlerine hem de ailelerine bilgi vermelidir. Ardından da ilgili kişilerle ortaya çıkan başarı veya başarısızlık durumunun sebepleri tartışılmalıdır (Şişman, 2018).

Öğrenciler açısından sınıf arkadaşları ve öğretmenler önünde başarılarının takdir görmesi oldukça önemlidir. Bu yüzden okul müdürleri başarılı öğrencileri hem kendi sınıf arkadaşları hem de okulun genelinde duyurmalı ve tanınmasını sağlamalıdır (Gümüşeli, 1996a).

1.5.4. Okul Kadrosunun Geliştirilmesi

Bir okulda öğretmenlerin okul müdürlerini öğretim lideri olarak görmesi öğretmenlerin güdülenmesi ve yaptıkları işte doyum sağlamalarında belirleyici bir faktördür. Aynı zamanda öğretim lideri okul müdürleri okulda yapmış olduğu eylem ve davranışlarla öğretmenlere rol model olmalıdır. Okullarda müdürlerin öğretim liderliği rollerinden bir diğeri de kaynak sağlayarak ihtiyaçlara cevap vermektir. Eğitim öğretim faaliyetlerinin ve okulun başarısının artırılması için okul müdürü gerekli araç-gereç, teknoloji, zaman, öğretim materyali vb. kaynakların temininden, dağıtılmasından ve kullanıma sunulmasından mesuldür (Şişman, 2018).

Öğrenciler gibi öğretmenler de başarılarının bilinmesini, tanınmasını ve takdir görmesini ister. Başarılı hareketlerin ödüllendirilmesi kişinin moral ve motivasyonunu arttırdığı gibi güdülenmesini de sağlayarak başarının devamlılığını sağlamada yarar gösterebilir. Öğretmenlerin başarılarının ödüllendirilmesi açısından bakıldığında ödüllendirmenin illaki maddi değeri olan ödüllerle ödüllendirmek olarak düşünülmemelidir ki zaten ülkemizde okul müdürlerinin öğretmenleri ödüllendirme konusunda yetkilerinin son derece kısıtlı olduğu görülmektedir. Okul müdürleri yasa ve yönetmeliğin sınırlamış olduğu bu durumu bahane etmeden öğretmenleri gerek yazılı gerekse sözlü olarak takdir, teşekkür ederek onlara bir takım iltifatlarla bulunarak onların okulu sahiplenmelerini sağlayabilir (Şişman, 2007).

Bir okulda etkili bir sınıf yönetiminin sağlanabilmesi için öğretmenlerin mesleki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi gerekir. Öğretmenlerin mesleki bilgi ve beceri yönünden gelişimlerini sağlamak için okul müdürleri öğretmenleri yönlendirmeli, onlara destek olmalı, cesaretlendirmeli ve başarılarını ödüllendirerek diğer meslektaşlarını da teşvik etmelidir (Özdemir & Sezgin, 2002).

Birlikte çalışmış olduğu öğretmenlerin mesleki gelişimine önem veren bir okul müdürü, hizmet içi eğitimler de dahil olmak üzere mesleki gelişim sağlayacak faaliyetleri öğretmenlere duyurarak, onları cesaretlendirmeli ve yönlendirmelidir. Ayrıca bir okul müdürü mesleki yeterliliğin başarı konusunda ne kadar önemli olduğunu öğretmenlere eylem ve söylemleri ile hissettirmelidir (Hallinger&Murphy, 1985, s.223; Akt. Aksoy ve Işık, 2008).

Okulundaki öğretmenlerin mesleki gelişimlerini önemseyen bir okul müdürü katılmış olduğu hizmet içi eğitimlerden edindikleri bilgileri öğretmen arkadaşları ile paylaşarak onların mesleki gelişimlerine katkı sağlayabilir. Ayrıca öğretmenleri hizmeti içi mesleki gelişim faaliyetlerine ve yüksek lisans eğitimine devam etmeleri için teşvik edebilir (Şişman, 2018)

1.5.5. Okul İklimi ve Kültürünün Yönetilmesi

Her örgütte olduğu gibi okul örgütünde kendine özgü bir kültür yapısı vardır. Bu kültür örgüt üyelerinin ortaklaşa paylaştıkları inançlar, kurallar, değerler ve semboller çerçevesinde oluşmaktadır. Okulun çalışma koşulları ve bu koşulların çalışanlar üzerinde yaratmış olduğu etki okul iklimini oluşturur. Okul iklimi ve ortamı çalışanların morali, performansı, verimi, kuruma bağlılığı ve işe güdülenmesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Öğretim lideri okul müdürleri okul çalışanlarının işlerini severek yapabileceği, kurumu sahipleneceği, karşılıklı güven ve paylaşım dayalı bir okul iklimi oluşturmalıdır. Okul örgütünün tüm paydaşları okulun vizyonunu özümseyerek okul iklimi ve kültürünün geliştirilmesi için okul müdürüne yardımcı olmalıdır. Ayrıca okul müdürü farklı fikir ve görüşlerin dile getirilmesine öncülük etmeli, örgüt içindeki çatışmaları başarılı bir şekilde yöneterek okul ikliminin bozulmasına izin vermemelidir (Şişman, 2018).

Öğretim liderliğini benimsemiş bir okul müdürü okulunda öğretmen ve öğrencilerle sürekli iletişim halinde olarak, öğretim zamanını dikkatli kullanarak, öğrencilerin bütün alanlardaki başarısını ödüllendirerek, öğretmenler ve öğrencilerine beklentilerini açık ve net bir şekilde belirtip onları etkileyerek, akademik başarıyı ve verimli çalışmayı destekleyen bir ödül yapısı oluşturarak olumlu bir okul iklimi oluşmasını sağlayabilir (Gümüşeli, 1996a).

Okul müdürünün tutum ve davranışları ile olumlu bir okul iklimi ve kültürünün oluşması arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Eğitim ve öğretim sürecinde öğretmenlerin fikir ve görüşlerini dinleyen, onları karar alma sürecine dahil eden, kurumda *ben* kavramı yerine *biz* kavramına vurgu yaparak okulda bütünleşmeyi sağlayan, öğretmenlerin talep ve isteklerini yerine getirmede istekli olan okul müdürleri kurumda olumlu bir okul iklimi ve kültürü oluşturabilirler. Bir okulda okul iklimi ve kültürü ne kadar olumlu olursa çalışanların da kuruma bağlılıkları ve aidiyetleri o derece artış göstereceği için öğretmen sirkülasyonu azalacaktır (Yorulmaz, 2018)

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma yöntemi ile yürütülen bu çalışmada Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin çeşitli özellikleri bakımından eğilimlerini ortaya koyabilmek üzere doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı’nın web sitesinde yer alan 2001-2021 yılları arasında Türkiye’de öğretim liderliği konusunda yazılmış ve erişime açık olan 87 adet lisansüstü tez oluşturmaktadır. Çalışmada ölçüt örnekleme yöntemine göre örneklem seçimi yapılmıştır. Bunun için ilk olarak ulaşılan 87 adet tez aşağıda verilen dahil edilme ve dışarıda bırakılma ölçütlerine göre daha detaylı olarak incelenerek ayıklanmıştır. Sonuç olarak 2013-2021 yılları arasındaki erişime açık olan 14 lisansüstü eğitim tezi ile sınırlandırılmıştır.

2.2.1. Dahil Edilme Ölçütleri

- ✓ Çalışmaların eğitim ve öğretim alanında yapılmış olması,
- ✓ Konunun ilkökul düzeyinde öğretim liderliği ile ilgili olması,
- ✓ Çalışmanın örnekleminin sadece ilkökul düzeyinde yürütülmüş olması

2.2.2. Dışarıda Bırakılma Ölçütleri

- ✓ Girilen anahtar kelimenin (öğretim liderliği, öğretimsel liderlik, ilkökul, lisansüstü tez) farklı bir anlamda kullanıldığı, konunun ve alanın tamamen dışında bir bilim dalında yapılmış olması (mühendislik, sağlık, işletme... vb.)

- ✓ Genel eğitim uygulaması içerisindeki ilkökul okul yöneticileri ve öğretmenleri dışındaki eğitim paydaşlarıyla (ortaokul, lise okul yöneticileri ve öğretmenleri, öğrenciler, aileler/veliler... vb. kişiler) yapılmış olması
- ✓ Çalışmanın ilköğretim okulu, ortaokul, lise ve yükseköğretim düzeyinde yapılmış olması

2.3. Veri Toplama Teknikleri

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığının web sitesinde yer alan 2013-2021 yılları arasında yazılan Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış erişilebilir durumdaki lisansüstü tezlerin hepsi pdf formatında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Lisansüstü tezlerin bilgisayara kayıt edilmesi sırasında Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı veri tabanındaki tez numaraları kullanılmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından oluşturulan ‘tez inceleme formu’ aracılığıyla toplanmıştır. Formun oluşturulmasında alanyazında yer alan benzer araştırmalarda kullanılan formlar incelenerek hazırlanmıştır.

2.4. Verileri Çözümleme Yöntemleri

Bu çalışmada belirlenen alt amaçlara ilişkin verilerin analizi çeşitli alt başlık altında çözümlenmiştir. İncelenecek tezlerden elde edilen veriler tablolar aracıyla düzenmiş ve analiz edilmiştir. Analiz sonucundan elde edilen verilerin betimlenmesi için yüzde (%) ve frekans (f) tablolarından yararlanılmıştır.

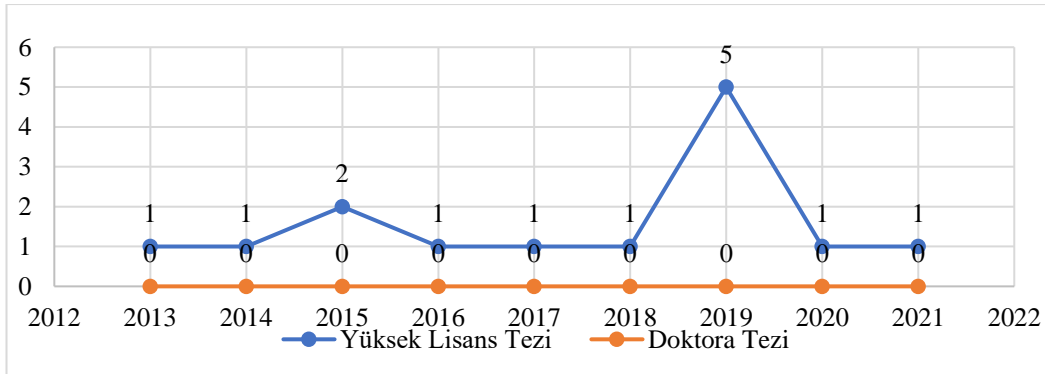
2.5. Araştırmada Gözetilen Etik İlkeler

Bu çalışmada dokümanların dahil edilme ve dışarıda bırakılma ölçütlerini açıkça belirtilmiş, tez tarama sayfasında anahtar kelimeler yazılmış, doküman incelemesi aşama aşama ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Tezlerin yıllara göre dağılımına ilişkin bulgular Şekil 1.’deki gibidir.

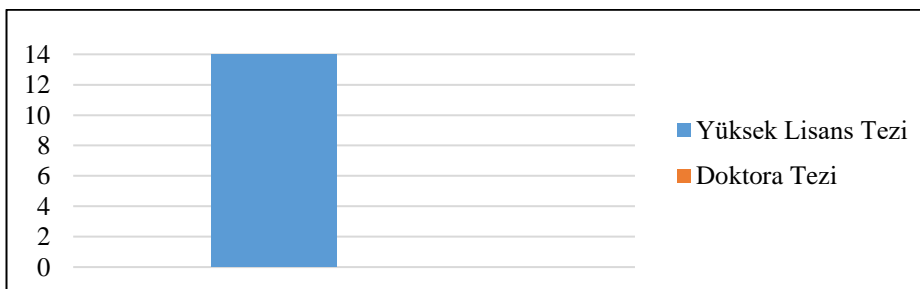

Şekil 1. Türkiye’de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 1. incelendiğinde Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış ilk tez 2013 yılında yazılmış olup yüksek lisans tezidir. Daha sonraki her yıl tezlerin yazımına devam edilmiştir. En fazla 2015 yılında 2 adet yüksek lisans tezi ve 2019 yılında 5 adet yüksek lisans tezi yazılmıştır. 2015 ve 2019 yıllarında tezlerin yazımında artış görülmesine rağmen sonraki yıllarda sadece 1 tez yazıldığı görülmüştür. Yazılan 14 tezin hepsinin yüksek lisans tezi olarak yazıldığı, hiç doktora tezi yazılmadığı görülmüştür.

3.2. Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda 2013-2021 yılları arası yazılan lisansüstü tezlerin yayın türüne göre dağılımları Şekil 2.’de sunulmuştur.

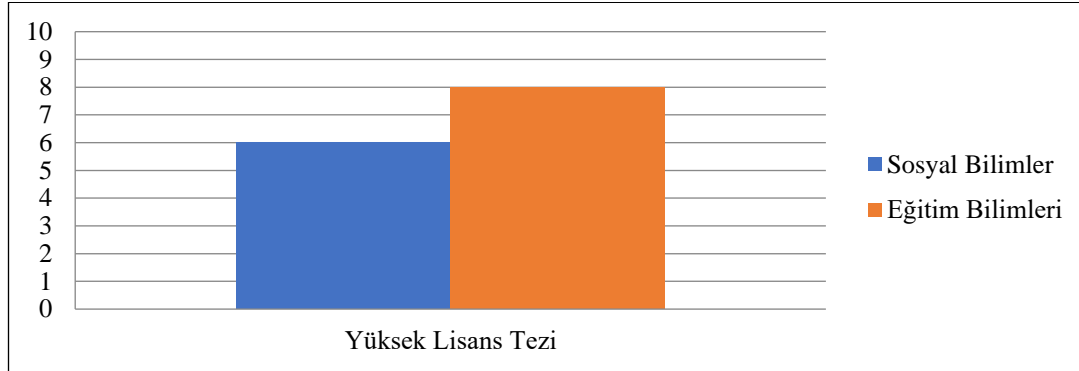

Şekil 2. Türkiye’de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Yayın Türüne Göre Dağılımı

Şekil 2.'deki veriler incelendiğinde 2022 yılına kadar yayınlanan Türkiye'de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği konusuna ilişkin araştırmaya dâhil edilen lisansüstü tezlerin %100'ü (f=14) yüksek lisans tezi olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği konusuna ilişkin 2013-2021 yılları arasında hiç doktora tezi yazılmamıştır.

3.3. Tezlerin Yazıldığı Enstitülere Göre Dağılımı

Türkiye'de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği konusunda 2013-2021 yılları arası yazılan lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımları Şekil 3.'de sunulmuştur.

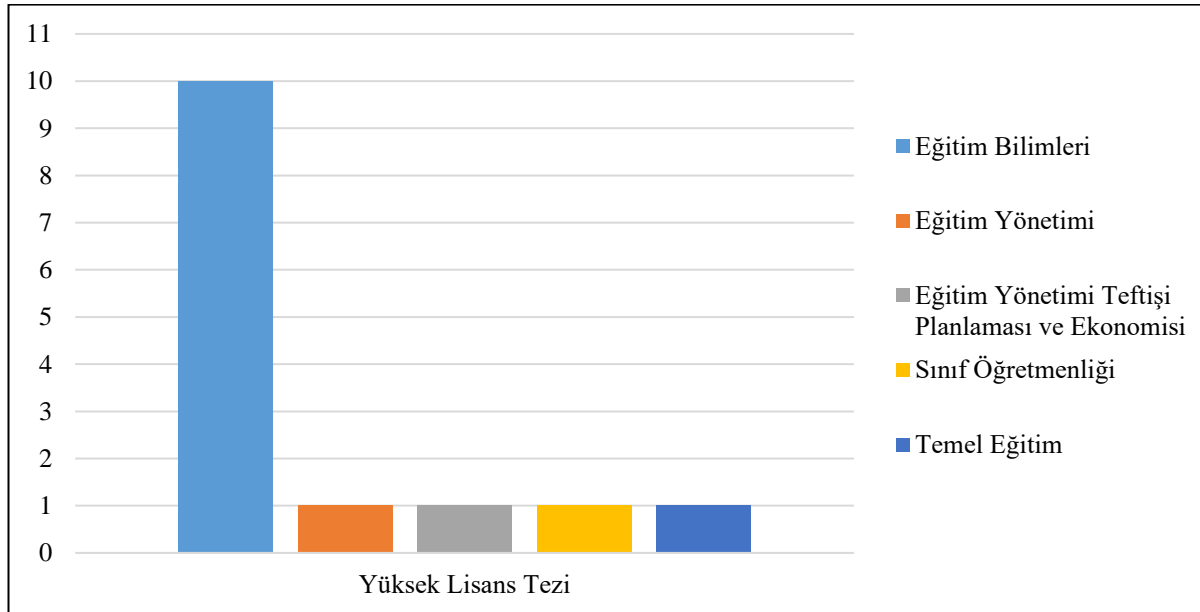

Şekil 3. Türkiye'de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Şekil 3'te Türkiye'de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımları incelendiğinde, eğitim bilimleri (8) ve sosyal bilimler (6) olmak üzere iki farklı enstitüde yapıldığı görülmektedir. Ayrıca her iki enstitü türünde yapılan tezlerin tamamı yüksek lisans alanında yapılmıştır.

3.4. Tezlerin Yazıldığı Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Türkiye'de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin anabilim dallarına göre dağılımları Şekil 4.'te ve Tablo 1.'de sunulmuştur.

Şekil 4. Türkiye'de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Tablo 1. Yazıldığı Anabilim Dallarına Göre Lisansüstü Tezlerin Dağılımı

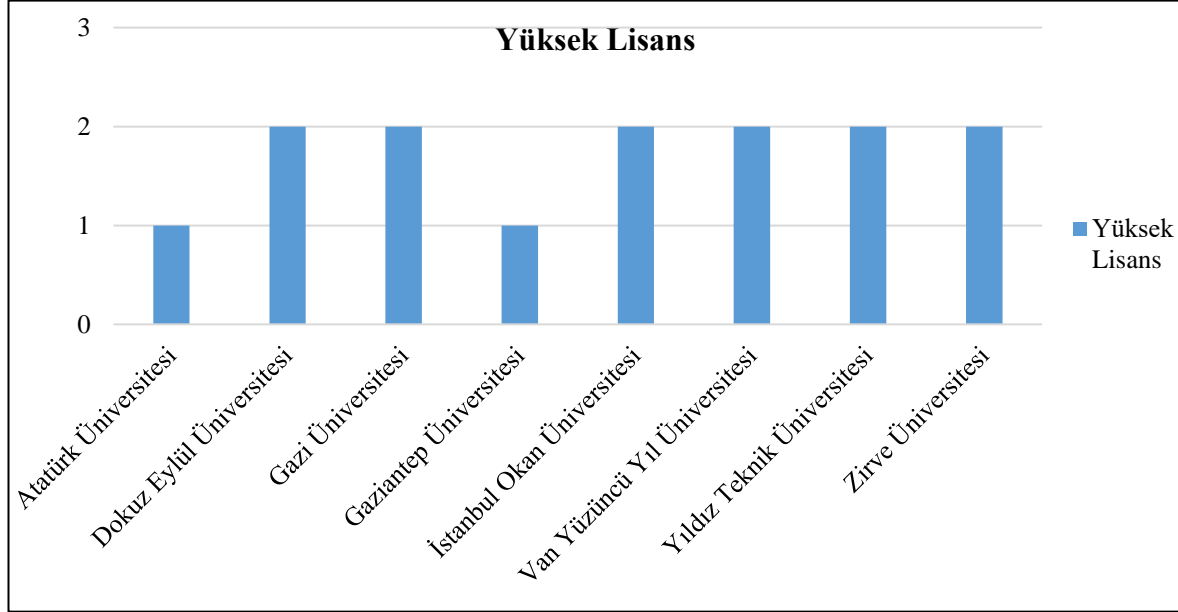
Anabilim Dalları	Frekans (f)	%
Eğitim Bilimleri	10	71,42
Eğitim Yönetimi	1	7,14
Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi	1	7,14
Sınıf Öğretmenliği	1	7,14
Temel Eğitim	1	7,14
TOPLAM	14	100,0

Şekil 4'teki ve Tablo 1'deki veriler incelendiğinde Türkiye'de 2013-2021 yılları arası Türkiye'de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin anabilim dalına göre dağılımının verildiği görülmektedir.

Buna göre en çok çalışmanın yapıldığı ilk beş anabilim dalının Eğitim Bilimleri %71,42 (f=10), Eğitim Yönetimi, Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi, Sınıf Öğretmenliği ve Temel Eğitim %7,14 (f=1) oldukları görülmektedir.

3.5. Tezlerin Yazıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

Türkiye’de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımları Şekil 5’te ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

Şekil 5. Türkiye’de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Yazıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

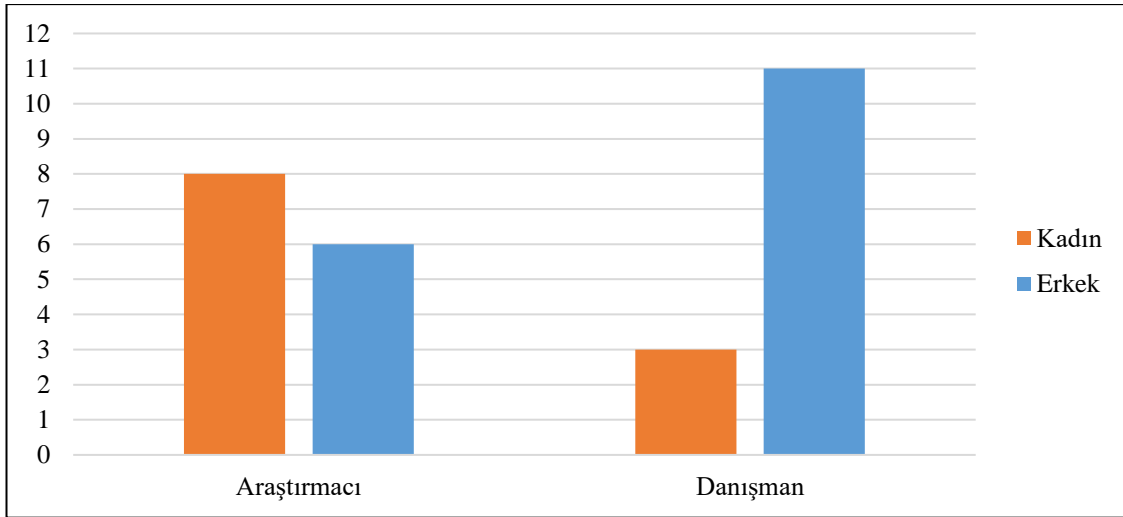
Tablo 2. Yazıldığı Üniversitelere Göre Lisansüstü Tezlerin Dağılımı

No	Üniversite Adı	Frekans (f)	%
1	Atatürk Üniversitesi	1	7,14
2	Dokuz Eylül Üniversitesi	2	14,28
3	Gazi Üniversitesi	2	14,28
4	Gaziantep Üniversitesi	1	7,14
5	İstanbul Okan Üniversitesi	2	14,28
6	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2	14,28
7	Yıldız Teknik Üniversitesi	2	14,28
8	Zirve Üniversitesi	2	14,28
TOPLAM		14	100,0

Şekil 5 ve Tablo 2’deki veriler incelendiğinde 2022 yılına kadar yayınlanan Türkiye’de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin 8 farklı üniversitede yayınlandığı görülmektedir. 8 farklı üniversite içerisinde Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, İstanbul Okan Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Zirve Üniversitesinde 2 tez (%14,28; f=2); Atatürk Üniversitesi ve Gaziantep Üniversitesinde 1 tez (%7,14; f=1) yayınlandığı görülmektedir.

3.6. Tezlerde Yer Alan Araştırmacı ve Danışmanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Türkiye’de ilkököl düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerdeki danışman ve araştırmacıların cinsiyet dağılımları Şekil 6’da verilmiştir.

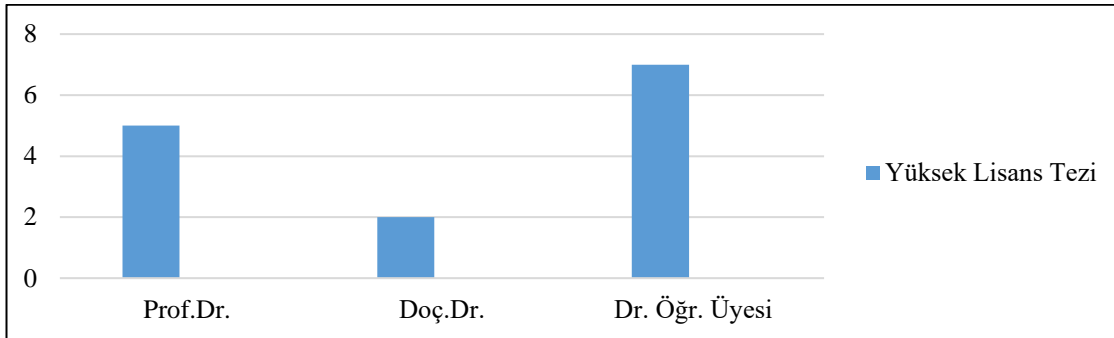

Şekil 6. Türkiye’de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Araştırmacı ve Danışmanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Şekil 6’daki veriler incelendiğinde 2022 yılına kadar yayınlanan Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliğine ilişkin araştırmaya dahil edilen lisansüstü tezlerin %42,85’ini (f=6) erkek, %57,14’ünü (f=8) kadın araştırmacılardan oluştuğu gözlemlenmektedir. Yine bu tezlerin %78,57 (f=11)’üne erkek, %24,42 (f=3)’üne erkek öğretim üyelerinin danışmanlık yaptığı görülmektedir.

3.7. Tezlerde Yer Alan Araştırmacı ve Danışmanın Unvan ya da Görevlerine Göre Dağılımı

Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin danışman unvanlarına göre dağılımları Şekil 7’de verilmiştir.

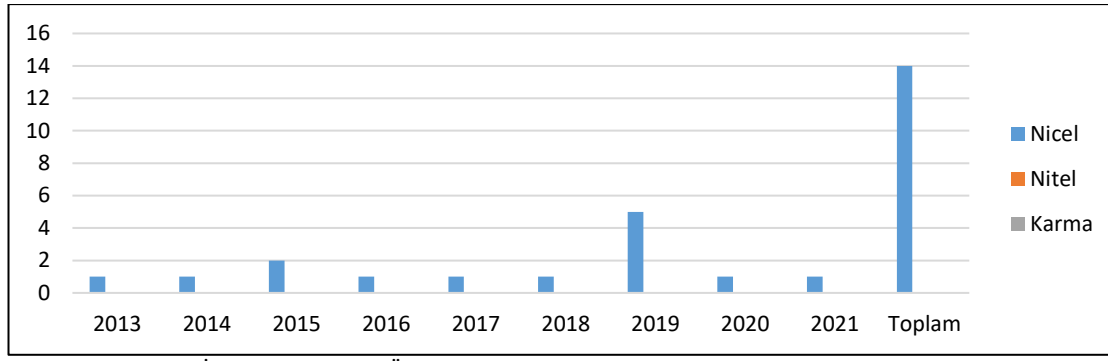

Şekil 7. Türkiye’de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Danışman Unvanlarına Göre Dağılımı

Şekil 7’deki veriler incelendiğinde 2022 yılına kadar yayınlanan Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliğine ilişkin araştırmaya dahil edilen lisansüstü tezlerin %35,71 (f=5)’si Profesör Doktor, %14,28 (f=2) Doçent Doktor ve %50,00 (f=7)’si Doktor Öğretim Üyesi unvanında öğretim üyelerinin danışmanlık hizmeti verdiği anlaşılmaktadır. Yayınlanan tezlerin büyük çoğunluğuna Doktor Öğretim Üyesi unvanında bulunan öğretim üyelerinin danışmanlık yaptığı görülmektedir.

3.8. Tezlerin Kullanılan Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı

Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerde tercih edilen araştırma yöntemlerinin yıllara göre dağılımları Şekil 8.’de ve tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımları Tablo 3.’te verilmiştir.

Şekil 8. Türkiye’de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerinin Yıllara Göre Dağılımı

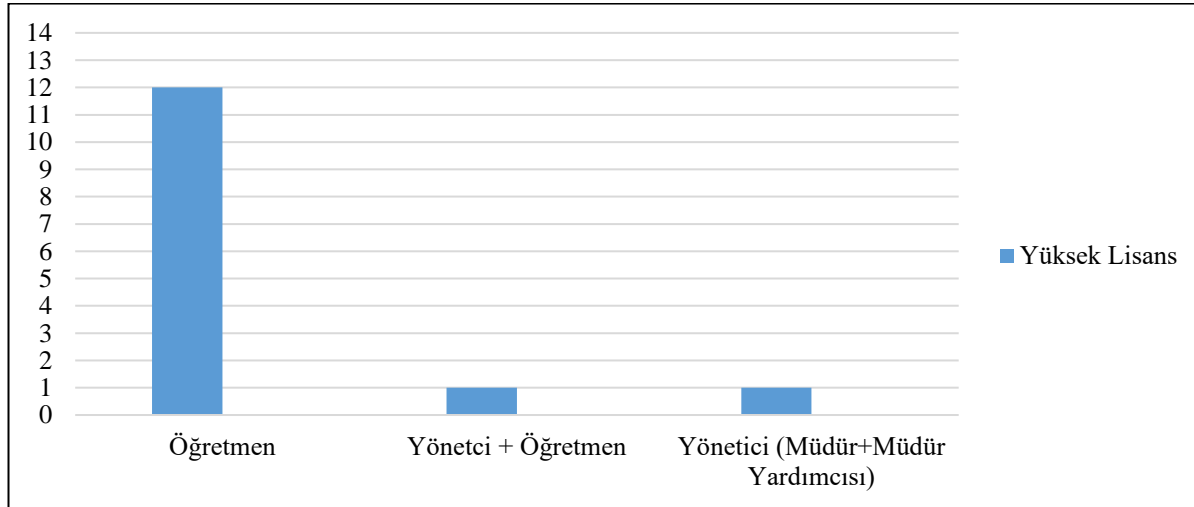
Tablo 3. Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Desen	Frekans (f)	%
Nicel	14	100,00
Karma	0	0,00
Nitel	0	0,00
TOPLAM	14	100,0

Şekil 8.’deki ve Tablo 3.’deki veriler incelendiğinde Türkiye’de 2013-2021 yılları arası ilkokul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin %100,00 (f=14)’ünde nicel desenin kullanıldığı görülmektedir. İlgili tarihler arasında yazılan yüksek lisans tezlerinde nitel ve karma desenin hiç kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

3.9. Tezlerin Çalışma Grubunun Türüne Göre Dağılımı

Türkiye’de ilkokul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerde tercih edilen örneklem/çalışma grubu dağılımları Şekil 9’da ve Tablo 4’te verilmiştir.

Şekil 9. Türkiye’de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin Çalışılan Örneklem/Çalışma Grubu Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 4. Tezlerde Çalışılan Örneklem/Çalışma Grubu Türleri

Örneklem/Çalışma Grubu	Frekans (f)	%
Öğretmen	12	85,71
Yönetici + Öğretmen	1	7,14
Yönetici	1	7,14
TOPLAM	14	100,0

Tablo 4. incelendiğinde, ilgili tezlerde örneklem/çalışma grubu olarak en çok öğretmenlerin %85,71’i (f=12) tercih edildiği, yönetici + öğretmenlerin %7,14’ü (f=1), Yöneticilerin %7,14’ü (f=1) tercih edildiği görülmektedir.

3.10. Tezlerin Çalışma Grubunun Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Türkiye’de ilkokul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerdeki örneklem/çalışma grubu büyüklüğüne göre dağılımları Tablo 5’te verilmiştir.

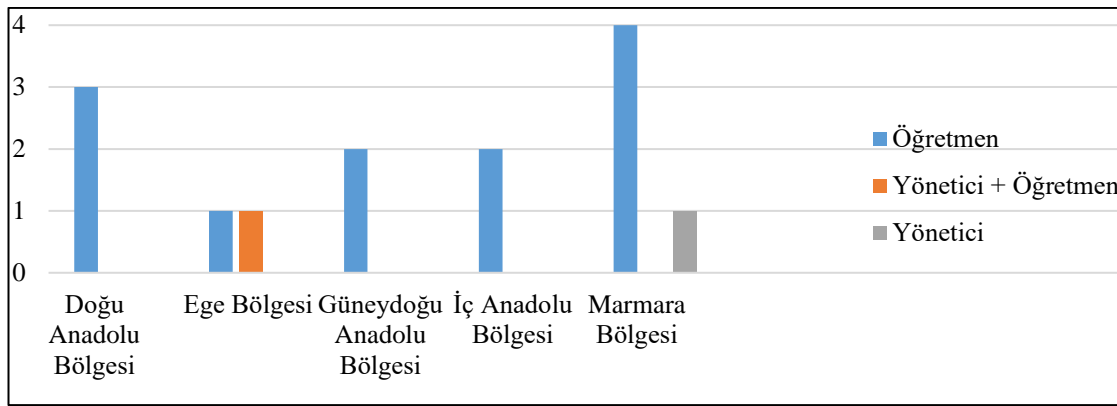
Tablo 5. Örneklem/Çalışma Grubu Büyüklüğüne Göre Lisansüstü Tezlerin Dağılımı

Örneklem/Çalışma Grubu Büyüklüğü	Frekans (f)	%
1 ile 100 arası	1	7,14
101 ile 200 arası	2	14,28
201 ile 300 arası	2	14,28
301 ile 400 arası	3	21,42
401 ile 500 arası	3	21,42
501 ve üstü	3	21,42
TOPLAM	14	100,0

Tablo 5 incelendiğinde Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerindeki örneklem/çalışma grubu büyüklüklerinin %7,14’ü (f=1) 1 ile 100 arasında, %14,28 (f=2)’i 101 ile 200 arasında, %14,28 (f=2)’i 201 ile 300 arasında, %21,42 (f=3)’si 301 ile 400 arasında, %21,42 (f=3)’si 401 ile 500 arasında ve %21,42 (f=3)’si 500 ve üstü örneklem veya çalışma grubu büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Buna göre tezlerin büyük bir kısmında 301 ve üzeri örneklem veya çalışma grubu büyüklüğüne sahip oldukları görülmektedir.

3.11. Tezlerin Verilerin Toplandığı Bölgeye Göre Dağılımı

Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerde yaygın olarak çalışma gruplarının bölgelere göre dağılımları Şekil 10’da verilmiştir.

Şekil 10. Türkiye’de İlkokul Düzeyinde Öğretim Liderliği Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerde Çalışma Gruplarının Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil 10’daki veriler incelendiğinde Türkiye’de 2013-2021 yılları arası ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerde çalışma grupları olarak grafikte verilen 5 bölgenin hepsinde öğretmen grupları ile çalışılmış olup, ayrıca Ege Bölgesinde öğretmen ve yönetici+öğretmen grupları ile Marmara Bölgesinde ise öğretmen ve Yönetici grupları ile çalışma yapıldığı görülmüştür. Öğretmen grubu ile en fazla çalışma Marmara Bölgesinde yapılmasına rağmen en az çalışma Ege Bölgesinde yapılmıştır. Ayrıca Karadeniz ve Akdeniz Bölgelerinde Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda hiçbir çalışma yapılmadığı görülmüştür.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin çeşitli özellikleri açısından eğilimleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, belirlenen ölçütleri karşılayan ve araştırmada, Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği ile ilgili 2013 ve 2021 yılları arası Türkiye’de yazılmış olan 14 tane erişimi serbest olan yüksek lisans tezi farklı değişkenlere göre incelenmiştir. Yöntem olarak doküman analizinin kullanıldığı bu araştırmada bulgular; yayınlandığı yılı, üniversitesi, enstitüsü, anabilim dalı, araştırmanın deseni, araştırmanın örneklem grubunun büyüklüğü ve türü, verilerin toplandığı bölge, araştırmacı ve danışmanın cinsiyeti ve unvanı ilgili başlıklar halinde şekiller ve tablolar ile sunulmuştur. Ayrıca bu bölümde, araştırmanın temel amacına yönelik cevap aranan araştırma sorularına ilişkin sonuçlar ortaya konulmuştur. Aynı zamanda ilgili literatür ve benzer çalışmalar bağlamında yorumlar yapılarak önerilerde bulunulmuştur. Daha önce öğretimsel liderlik alanında yazılmış tezlerin incelenmesi konusunda çalışma yapılmıştır. Akgün Dik (2005) tarafından yapılan bu çalışmada benzer sınıflamalar ve kategoriler kullanarak; tezleri yayınlandığı yıl, üniversitesi, enstitüsü, araştırma yöntemleri, örneklem büyüklükleri ve türü, örneklem seçim teknikleri, istatistiksel teknikleri, veri toplama tekniği ve araçları yönünden incelediği görülmüştür.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda ilk olarak, incelenen araştırmaların yıllara ve tez türüne göre dağılımının nasıl bir eğilim gösterdiği incelenmiştir. Polatcan ve Cansoy’a (2018) göre öğretim liderliği ile ilgili araştırmalar uluslararası düzeyde 1970’li yıllarda başlamasına rağmen ülkemizde 2000’li yıllardan itibaren başlamıştır.

Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği düzeyinde yazılan tezler bakıldığında, incelenen araştırmaların tamamı 2013 yılı ve sonrasında yayımlanmış ve yıllar ilerledikçe yapılan çalışma sayısı 2015 ve 2019 yıllarında artış göstermesine rağmen sonraki yıllarda tekrar azalmıştır. Bununla birlikte ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusuyla ilgili Türkiye’de yazılan yüksek lisans tezlerinin en fazla 2019 yılında yazıldığı, bunda Milli Eğitim Bakanlığının 2018 yılında yayınlamış olduğu 2023 Eğitim Vizyonu hedeflerine öğretim lideri okul müdürleri ile ulaşılacağı düşüncesinin öne çıkmasının önemli bir payı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, hazırlanan tezlerin tamamının yüksek lisans düzeyinde olduğu ve doktora düzeyinde hiç çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Hallinger (2005) uluslararası düzeyde eğitim yönetimi alanında doktora programlarının artış göstermesi ile beraber öğretim liderliğinin de araştırmalara daha çok konu olduğunu belirtmesine karşın Türkiye’nin eğitim sistemi açısından bakıldığında, bu kadar önemli bir konu olan ilkökul düzeyinde öğretim liderliği ile ilgili 2013- 2021 yılları arasında 14 lisansüstü tezinden hiç doktora düzeyinde çalışma yapılmaması gereken önemin verilmediğini göstermektedir. Akademik çalışmalarda her ne kadar ilkökul düzeyinde öğretim liderliği ile ilgili konulara yer verilmişse de doktora düzeyinde bu konuların ele alınması, araştırmacılara, uygulayıcılara ve yöneticilere sunulacak öneriler bakımından önemlidir.

Mevcut araştırmada cevabı aranan diğer bir soru ise incelenen tezlerin enstitü, anabilim dalı ve üniversite dağılımlarının nasıl bir eğilim gösterdiğine ilişkindir. Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği ile ilgili 2013- 2021 yılları arası en çok lisansüstü tezi yazılan üniversitelerin; Dokuz Eylül Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, İstanbul Okan Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi ve Zirve Üniversitesinin olduğu, yazılan tezlerin enstitülere göre dağılımında ise; Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nün en çok lisansüstü tezi yazılan enstitü olduğu görülmektedir. Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunun doktora tezi düzeyinde hiç ele alınmadığı görülmektedir. İlkokul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılacak doktora tezleri ve sunulacak öneriler önem kazanmaktadır. Çünkü ülkemizde ilkökul düzeyinde öğretim liderliği konusunun daha spesifik ele alınarak alanla ilgili kalitenin daha da artırılması gerekmektedir. Ayrıca doktora tezi düzeyinde yapılacak her bir çalışma ve öneri okul müdürlerinin öğretim lideri olmaları için mesleki bilgi ve becerilerine katkı sağlayacaktır. Bir diğer bulguya göre ise Eğitim Bilimleri Anabilim Dalının en çok tez yazılan anabilim dalı olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu araştırmanın bir başka araştırma sorusunda, incelenen tezlerin yöntem kısmına odaklanılmıştır. Bu doğrultuda, incelenen tezlerin araştırma modellerine/desenlerine, çalışma gruplarının türü, büyüklüğüne, verilerin toplandığı bölgeye göre nasıl dağılım gösterdiği incelenmiştir. İncelenen araştırmaların tamamının nicel bir yaklaşımla ele alınmış olması oldukça dikkat çekicidir. Tezlerdeki örneklem grubu büyüklüklerinin nicel desenin çalışmalarda fazla kullanılmasına bağlı olarak en çok kullanılan örneklem büyüklüklerinin 301 ve üstü kişi arasında olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Türkiye’de ilkökul düzeyinde öğretim liderliği ile ilgili araştırmaların çalışma gruplarına ve örneklemelerine bakıldığında ise öğretmenlerle yapılan çalışmaların ön plana çıktığı görülmüştür. Öğretmen görüşlerine yer verilmiştir çünkü öğretim liderliği okul müdürünün sergilemesi gereken bir liderlik türü olduğu için incelenen tezlerde daha çok okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Tezlerin en çok Türkiye’nin Marmara Bölgesinde yer alan üniversitelerde incelenmesi üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bunun nedeni Marmara Bölgesinde bulunan resmi ve vakıf üniversite sayısının diğer bölgelerdeki üniversite sayısına göre fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın son araştırma sorusu araştırmacı ve danışmanın cinsiyeti ve danışmanın unvanı hakkındaki dağılımların belirlenmesi yönündedir. Araştırmacıların cinsiyetine göre dağılımlarına bakıldığında 8 kadın, 6 erkek araştırmacı olduğu görülmektedir. Araştırmacıların cinsiyete göre dağılımları karşılaştırıldığında kadın araştırmacıların erkeklere oranla biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Kadın araştırmacıların sayısının fazla olmasının yüksek lisans programlarında öğrenim gören öğrencilerinin cinsiyet dağılımı ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Tez danışmanlarının cinsiyet dağılımına bakıldığında 11 erkek, 3 kadın tez danışmanı olduğu görülmektedir. Kadın ve erkek tez danışmanları arasındaki farkın önceki yıllarda lisansüstü eğitim yapma oranının erkeklerde daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tez danışmanlarının unvanlarına göre dağılımına bakıldığında; tezlerin %35,71’inin Profesör Doktor, %14,28 ‘inin Doçent Doktor ve %50,00’sinin Doktor Öğretim Üyesi unvanında öğretim üyelerinin danışmanlık hizmeti verdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre en fazla Doktor Öğretim Üyesi unvanında bulunan öğretim üyelerinin tezler danışmanlık yaptığı görülmektedir.

4.2. Öneriler

Çalışmanın sonuçlarından hareketle şu öneriler sunulabilir:

- ✓ Türkiye’de ilkokul düzeyinde öğretim liderliği konulu hiç doktora çalışması yapılmadığı görülmektedir. Başarılı öğrencilerin yönlendirilerek alanın kalitesinin artırılması için doktora tezleri de yazmakla birlikte yüksek lisans tezlerinin sayısı artırılabilir.
- ✓ Türkiye’de ilkokul düzeyinde öğretim liderliği konulu yazılan tezlerde özel ilkokullardaki öğretmen ve yöneticilerin evren ve örnekleme daha fazla dahil edilmesi sağlanabilir.
- ✓ Öğrenci velilerinin de örneklem grubuna dahil edildiği çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde bulunan üniversiteler bünyesinde de ilkokul düzeyinde öğretim liderliği konusunu ele alan lisansüstü tezler yazılmalıdır.
- ✓ Türkiye’de ilkokul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yazılmış tezlerin hepsinde araştırma modeli olarak nicel yöntem kullanılmış olup, nicel ve nitel yöntemler beraber uygulanarak karma yöntemin kullanıldığı çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Türkiye’de ilkokul düzeyinde öğretim liderliği konulu lisansüstü tez çalışmaları en çok Eğitim Bilimleri Enstitüsünde ve Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında yapılmıştır. Diğer enstitülerde ve anabilim dallarında ilkokul düzeyinde öğretim liderliği konusunda yapılan tez sayıları artırılabilir.

KAYNAKÇA

1. Ada, Ş. & Küçükali, R. (2006). “Okul Müdürlerinin Eğitimsel Liderlik Davranışları (Erzurum İl Örneği)”, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13: 397-403.
2. Akgün, N. (2001). “İlköğretim Okulu Müdürlerinin Öğretimsel Liderliği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
3. Aksoy, E. & Işık, H. (2008). “İlköğretim Okul Müdürlerinin Öğretim Liderliği Roller”, Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (19): 235-249.
4. Aksoyalp, Y. (2010). “21. Yüzyılda Okul Yöneticisinin Niteliği: Öğretim Liderliği”, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20: 140-150.
5. Aydın, M. (2010). Eğitim Yönetimi, Hatiboğlu Yayınları, Ankara.
6. Başaran, İ. E. (1993). Eğitim yönetimi, Gül Yayınevi, Ankara.
7. Burnett, I. E. & Pankake, A. M. (1990). “The Effective Elementary School Principal Theoretical Bases. Research Findings And Practical Implications”, Paper Presented at The Annual Meeting of The Mid-South Educational Research Association (New Orleans, LA, November 14-16,1990 (ERIC NO: ED 333591).
8. Cuban, L. (1985). “Principaling: Images and Roles”, Peabody Journal of Education, 1 (63), 107-119
9. Çınar, İ. (2008). “İlköğretimin Önemi ve Öğretmen”, Eğitişim Dergisi, 20: 1-28.
10. Daşkın, S. (2019). “İlkokul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Roller”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
11. De Bevoise, W. (1984). “Synthesis of research on the principal as instructional leader”, Educational Leadership, 41(5): 14-20.
12. Gümüşeli, A.İ. (1996a). “İstanbul İlindeki İlköğretim Okulu Müdürlerinin Öğretim Liderliği Davranışları”, Yayınlanmamış Doçentlik Çalışması, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
13. Gümüşeli, A. İ. (1996b). “Öğretim Liderliği”, MPM Verimlilik Dergisi, 4: 1-20.
14. Gümüşeli, A. İ. (2001). “Çağdaş Okul Müdürlerinin Liderlik Alanları”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 28: 531-548.
15. Hallinger, P. (2005). “Instructional leadership and the school principal: A passing fancy that refuses to fade away”, Leadership and Policy in Schools, 4(1): 1-20.
16. Hallinger, P. & Murphy, J. (1985). “Assessing the instructional management behavior of principals”, The Elementary School Journal, 86(2): 217-247.
17. Harchar, R. L. & Hyle, A. E. (1996). “Colloborative power: A grounded theory of administrative instructional leadership in the elementary school”, Journal of Educational Administration, 34(3): 15-29.

18. Hoy, A.W. & Hoy, W.K. (2013). *Instructional Leadership: A Research-Based Guide to Learning In Schools*, Boston, Pearson.
19. Kocabaş, İ. (2006). “Değişim Yönetimi, Okul Yönetimlerini Geliştirme Programı”, İlköğretim Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
20. Milli Eğitim Temel Kanunu, Kanun Numarası:1739, Kabul Tarihi:14/6/1973, Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 24/6/1973, Sayı : 14574, Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 12 Sayfa : 2342.
21. Oğuz, A. (2015). “İlkokul Müdürlerinin Öğretmen Algılarına Göre Vizyoner Liderlik Davranışı İle Öğretimsel Liderlik Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Batman İli Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
22. Özdemir, S. (2000). *Eğitimde Örgütsel Yenileşme*, Pegem Yayıncılık, Ankara.
23. Özdemir, S. & Sezgin, F. (2002). “Etkili Okullar ve Öğretim Liderliği”, Kırgızistan Manas Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3): 266-282.
24. Özden, Y. (2005). *Eğitimde Yeni Değerler Eğitimde Dönüşüm*, Pegem Yayıncılık, Ankara.
25. Polatcan, M. & Cansoy, R. (2018). “Türkiye’de Etkili Okul Araştırmaları: Ampirik Araştırmaların Analizi”, Sakarya University Journal of Education, 8(3): 8-24.
26. Sadioğlu, N. Ç.; Çatıktaş, F. & Korkmaz, M. (2014). “İlkokul ve Ortaokul Yöneticilerinin Liderlik Roller ve Uygulamaları”, Akademik Bakış Dergisi, 42: 855-891.
27. Sağır, M. & Memişoğlu, S. P. (2013). “İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Rollerinde Sorunla Karşılaşma Dereceleri ve Karşılaştıkları Sorunlar”, KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (10): 39-56.
28. Syfart, J.T. (1999). *The Principal-New Leadership For New Challenges*, New Jersey, Prentice Hall, Inc.
29. Şişman, M. (1996). “Etkili Okul Yönetimi, İlkokullarda Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Araştırma Raporu, Eskişehir.
30. Şişman, M. (2007). “Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği”, Eğitime Bakış Dergisi, 8: 3-14.
31. Şişman, M. (2016). “Öğretim Liderliği Davranışları Ölçeği: Geçerlik, Güvenirlik Ve Norm Çalışması”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 22(3): 375-400.
32. Şişman, M. (2018). *Öğretim Liderliği*, Pegem Yayıncılık, Ankara.
33. Yorulmaz, T. (2018). “İlkokul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Algıları İle Zaman Kullanımları Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
34. Yörük, S. & Akalın Akdağ, G. (2010). “İlköğretim Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Davranışlarının Etkililiği Ölçeğinin Geliştirilmesi”, Kuramsal Eğitimbilim, 3 (1): 66-92.